

**VAN
TIMMERBEDRIJF INTERNAAT (TIM-IN)
NAAR
RESTAURATIE MAATSCHAPPIJ SURINAME (REMAS)**

~ Historie van het bouwbedrijf TIM-IN ~

Een historisch overzicht van het bouwbedrijf TIMIN is ontleend aan de volgende publicaties (met dank aan REMAS N.V die de publicaties te leen aanbood):

- Gedenkboek “Meedoen, van Kolonie tot Republiek, van Vicariaat tot Bisdom - De geschiedenis van 75 jaren werk in Suriname”, uitgegeven bij gelegenheid van het 75 jarig verblijf van de Fraters van O.L. Vrouw, Moeder van Barmhartigheid in de Kerk van Suriname. Door de Fraters van Suriname, 1977;
- Statuten van de naamloze vennootschap N.V. TIMIN (Timmerbedrijf Internaat) gevestigd te Paramaribo. Gepubliceerd in het A.R.S. van vrijdag 23 januari 1976 No. 7”;
- Statuten van de naamloze vennootschap N.V. REMAS (Restauratie Maatschappij Suriname) gevestigd te Paramaribo. Gepubliceerd in het A.R.S. van donderdag 23 maart 1978 No. 24”;
- Fratershuis “St. Alfonsus” te Paramaribo opgeheven. In: Ontmoetingen, Kerkblad van de parochie van de H. Bonifatius. Door Fr. Vincentius Smeets, 1984.
- Historische foto’s van de R.K. Gemeente in Suriname – Een verzameling foto’s samengebracht uit diverse archieven en verzamelingen door Fr. A.C. Schalken. Jaar van uitgave onbekend.

De komst van de Fraters van Tilburg naar Suriname

Vanwege het feit, dat het jongensweeshuis, dat naast de St. Bonifaciuskerk aan de Wanicestraat was gebouwd, een blok aan het been was voor de Paters Redemptoristen, werd er vanuit Suriname een verzoek gedaan om Fraters van Tilburg te krijgen voor het weeshuis. Uiteindelijk kwamen in 1902 onder Mgr. Wulfingh de Fraters van Tilburg naar Suriname. Zij begonnen, evenals de Zusters van Roosendaal, aan de opleiding van leerkrachten voor het katholieke onderwijs. Zij waren echter allereerst gevraagd voor het werk onder de wezen, hetgeen een zware opgave zou betekenen.

Het eerste Fratershuis annex jongensweeshuis, genaamd de H. Paulus, werd in 1902 gebouwd, pal tegen de gevel van het jongensweeshuis aan, dat in 1989 werd verplaatst van Livorno naar de 's Landsgrond Boniface, naast de St. Bonifaciuskerk, op de plek waar nu de St. Jozefjongschool staat. Het fratershuis stond beter bekend als de “Bonifaas”. Frater Augustinus was de eerste “wezenvader”, die in 1902 de leiding over het weeshuis overnam van de Redemptoristen.

Het grootste probleem waar de fraters mee geconfronteerd werden was, hoe de weesjongens nuttig bezig te houden en vooral wat te doen met weesjongens die de lagere school hadden doorlopen en niet meer naar school gingen ? Daar de verdere opleidingsmogelijkheden na de lagere school moeilijk zo niet onmogelijk waren, werden naar oplossingen gezocht.

In 1913 nam frater Eucherius het weeshuis over. Onder zijn leiding begon een twintigtal wezen met een klein landbouwbedrijfje op een gehuurd terrein aan de Verlengde Gemenelandsweg. De onderneming mislukte echter, omdat het enthousiasme van fr.

Eucherius groter was dan zijn kennis van de tropische landbouw en de jongens zich nauwelijks of niet interesseerden voor deze vorm van kostwinning.

Hierna probeerde men het met een veeteeltbedrijf, dat niet geheel succesvol was. Alhoewel de varkensteelt het wel goed deed werd het bedrijfje toch opgeheven, omdat de varkens niet in de hokken te houden waren: ze liepen vaak gewoon het schoolerf op en soms op straat.

Na het overlijden van frater Eucherius in 1920, kwamen de weesjongens onder de hoede van frater Gratus, die een voorziene geest had. Frater Gratus wilde de jongens bepaalde vaardigheden en vakkennis bijbrengen, dat zij er verder hun brood mee zouden verdienen en er tevens inkomsten voor het armlastige weeshuis werden gegenereerd. Nadat er in Suriname op een gegeven ogenblik een grote vraag ontstond aan touw, begon hij met een touwslagerij (sisal), achter het weeshuis waar nu het tegenwoordige Mr. Bronsplein staat. De machine was door hem zelf gebouwd van een oud fietswiel en een garenklosje. Het bleek een gat in de markt te zijn en al gauw ging men tot uitbreiding en modernisering over. Er werden zelfs touwen voor de scheepvaart geslagen. Ook zette frater Gratus een weverij op die zich bezig hield met de fabricage van jutezakken. Zowel de touwslagerij als de weverij mislukten echter, ondanks de grote inzet van frater Gratus. De touwerij, omdat die niet kon concurreren tegen het goedkopere geïmporteerde touw, en de weverij vanwege de toch wel primitieve productiemethode.

Ondertussen was er al een nieuwe industrie aan het groeien als gevolg van de grote vraag naar tabak. Frater Mattheus, in 1914 in Suriname aangekomen en sigarenmaker van beroep, begon samen met frater Cornelis enkele weesjongens op te leiden in het sigarenmakers vak. Dit was het begin van de latere, welbekende sigarenfabriek Leo Victor. Deze onderneming sloeg wat beter aan. Omdat de sigarenkistjes bedrukt moesten worden met het handelsmerk en het sigarenmerk, kwam uit de sigarenfabriek een drukkerij (tje) voort: het begin van de huidige Drukkerij Leo Victor N.V..

Als gevolg van een drastische wijziging in het subsidiebeleid van het Gouvernement raakte het weeshuis financieel in de problemen. Het Gouvernement had namelijk besloten om voor half-wezen geen subsidie (een kwartje per dag) meer te geven. Daardoor begon men noodgedwongen de half-wezen af te vloeien en kostleerlingen aan te nemen, waarvan de ouders in staat waren om in de kosten bij te dragen. Maar nadat het Gouvernement voor de volle wezen het daggeld ging verhogen, werd het aantrekkelijk voor familieleden om de weesjongens in huis te nemen en aldus de vergoeding te kunnen innen. Het gevolg van deze ontwikkeling was, dat het aantal weesjongens steeds verder afnam en het aantal kostleerlingen groeide. Het weeshuis was feitelijk niet langer een weeshuis, maar meer een internaat geworden voor goeude studerende districts kinderen. Dit was de situatie toen in 1938 met de bouw van een nieuw "weeshuis" werd begonnen. Een gevolg van dit alles was, dat de fraters geen behoefte meer hadden om te zoeken en te zorgen voor werkgelegenheid voor wezen. Bovendien gingen de ontstane bedrijven een eigen leven leiden, los van het "weeshuis", dat intussen meer een internaat was geworden en in 1947 de naam kreeg van "R.K. Jongensinternaat St. Jozef". Het internaat had geen bemoeienis meer met de sigarenfabriek, die eigenlijk was voortgekomen uit een behoefte van het weeshuis en die behoefte werd steeds minder, en met de drukkerij.

Ontstaansgeschiedenis van het timmerbedrijf

Toen frater Gratus in 1935 als directeur van het weeshuis werd opgevolgd door frater Stephanus, was de sigarenfabriek in zijn ontwikkeling al zo ver, dat de binding met het weeshuis al was verbroken, omdat het bedrijf een eigen leven ging leiden. Dit betekende

inkomstenderving voor het weeshuis, dat nog in een overgangsfase verkeerde van weeshuis naar internaat. Het weeshuis kampte met een constant geldgebrek en frater Stephanus, begaan met het lot van de weesjongens, bedacht een oplossing die in zijn naaste omgeving te vinden was. Frater Stephanus was namelijk van huis uit timmerman die zijn vak zowel praktisch als theoretisch uitstekend beheerste en dacht al gauw in de richting van houtbewerking. Frater Stephanus had, voor zijn komst naar Suriname, 8 jaren op Curaçao het timmervak onderwezen aan de ambachtsschool.

Zijn confrater Cornelis, die de sigarenfabriek leidde, had kistjes nodig om sigaren te verpakken. Door deze behoefte begon frater Stephanus met de productie van sigarenkistjes, die door de sigarenfabriek Leo Victor werden gekocht. Maar aangezien hij zich niet wilde beperken tot alleen sigarenkistjes, besloot hij al gauw om een echte vakopleiding te starten. Geleidelijk aan werd overgegaan naar meer ingewikkelder constructies zoals consoles om heiligbeelden te plaatsen in huis en kerk, wandverfraaiing en eenvoudige meubels. In een kleine loods werd begonnen met het timmerbedrijfje. Frater Stephanus kan met recht worden genoemd de oprichter van de timmerfabriek. Naast de noodzaak om wat geld te verdienen voor het weeshuis, was het belangrijkste doel toch wel om jongens te vormen met kennis en liefde voor vak en de arbeid. Hij wilde betrouwbare en degelijke vaklieden, die later zelfstandig met hun vak hun brood konden verdienen.

Toen in 1938, de weesjongens bij het nieuwe fratershuis aan de verlengde Gemenelandsweg ook een nieuw weeshuis kregen, werd er een grote timmerloods gebouwd langs de huidige gedempte Drambrandersgracht (?), waar ook plaats was voor machines. De eerste machines waren tweede tot vijfde handse machines, maar het bedrijf boerde goed. Naast meubelmaken begon men zich toe te leggen op bouwactiviteiten, aanvankelijk alleen maar in de sector reparaties, al tamelijk gauw in totale nieuwbouw. En niet alleen voor de missie, maar ook voor derden. Particulieren en overheidsinstellingen kregen steeds meer waardering voor de kwaliteit van deze onderneming.

Het ontwerp van het nieuwe fratershuis “ St. Alfonsus” aan de verl. Gemenelandsweg, is van de hand van Ir. Van Wouw (1936). Op 2 oktober 1937 werd de eerste steen van het fratershuis gelegd door Mgr. Van Roosmalen, terwijl op 13 augustus 1938 het nieuwe fratershuis en weeshuis plechtig werden ingezegend. Het interieur en de daarbij behorende tekeningen waren van de hand van frater Inigo, die een en ander in overleg met Van Wouw wist te ontwerpen. Het vml. fratershuis bestaat heden ten dage nog, zij het in vervallen staat.

Het leiding geven aan een weeshuis/internaat, een timmerbedrijf alsmede de opleiding van vaklieden werd echter teveel voor frater Stephanus. Vandaar dat het noodzakelijk was dat hij in 1947 werd ontheven als directeur van het weeshuis/internaat, waarna hij zich volledig kon toeleggen aan zijn onderneming en zijn doelstellingen. Aldus werd de binding met het weeshuis/internaat verbroken en evenals met de sigarenfabriek begon het timmerbedrijf een zelfstandig bestaan. Het weeshuis werd het “R.K. Jongensinternaat St. Jozef “ en de zelfstandige onderneming kreeg de naam “*Timmerbedrijf Internaat*” (afgekort TIM-IN naar zijn herkomst).

Aan het eind van de vijftiger jaren en in de eerste jaren na 1960 was er volop werk in de bouw. Er opereerden in die jaren verschillende aannemingsbedrijven in Suriname, die wel bouwwerken in steen konden opzetten, maar niet beschikten over een eigen fabriek voor kozijnen, deuren en ramen. Voor deze ondernemingen was TIM-IN een gewild en veel gevraagd toeleveringsbedrijf. Het bedrijf groeide dan ook steeds verder uit. Het aantal medewerkers oversteeg op een bepaald moment het honderdtal. Begrijpelijk, dat de oude

bedrijfsruimte te klein werd en plannen op tafel kwamen om een geheel nieuwe fabriek op te zetten, het geen ook gebeurde in de 2^e helft van 1963. Ongeveer 1 jaar later was een ruime, nieuwe werkplaats met kantoorruimte, aparte meubelmakerij, smederij en verfafdeling een feit. Onnodig te zeggen, dat zowel ontwerp als uitvoering geheel door eigen bedrijf werd verzorgd.

In 1967 kwamen twee jonge fraters, Johannes van Berkel en Adolfus Mallens naar Suriname om frater Stephanus bij te staan en later op te volgen. Johannes was in het bezit van een Aannemersdiploma en Adolfus was een deskundige op het terrein van metaalbewerking. Drie jaren hebben ze samen met frater Stephanus in het bedrijf gewerkt tot hij in 1970 kwam te overlijden, waarna frater Johannes en Adolfus het werk van TIM-IN voortzetten.

De ontwikkeling in de bouwwereld van Suriname (van traditionele houtbouw naar steen- en betonconstructies), ging ook het “timmerbedrijf internaat” niet voorbij. Betonwerkers, metselaars, tegelzetters etc. deden hun intrede in het bedrijf. Dit vereiste een geheel andere organisatie, dan men tot dan toe gewend was. Het was noodzakelijk de structuur aan te passen aan de gewijzigde maatschappelijke omstandigheden. Nieuwe verhoudingen binnen de arbeiderswereld vroegen herziening van de bedrijfsstructuur. Vandaar dat besloten werd TIM-IN te verzelfstandigen in een naamloze vennootschap.

Het timmerbedrijf werd echter pas bij notariële akte d.d. 18 oktober 1975 officieel opgericht onder de naam N.V. TIMIN (Timmerbedrijf Internaat). Ruim een jaar later kocht de naamloze vennootschap de fabrieksgebouwen en terreinen van de Congregatie. Bij resolutie van 14 april 1973 no. 3630 verklaarde de Gouverneur geen bezwaren te hebben voor de oprichting van voornoemde naamloze vennootschap. De statuten werden in het A.R.S. gepubliceerd van vrijdag 23 januari 1976 No. 7.

Op 14 juni 1977 richtten de directies van N.V. TIMIN en N.V. Bouwmaatschappij Woudenberg Curaçao, de naamloze vennootschap “N.V. REMAS” (*Restauratie Maatschappij Suriname*) op: TIMIN was in feite overgegaan in REMAS. Bij resolutie van 24 december 1978 no. 13809, verklaarde de President geen bezwaren te hebben voor de oprichting van voornoemde naamloze vennootschap. De statuten werden in het A.R.S. gepubliceerd van donderdag 23 maart 1978 No. 24.

De aandelen van N.V. REMAS zijn sedert .... volledig in Surinaamse handen. Het bedrijf staat sedert .... onder de bezielende leiding van Ing. Reynold “Rien” Brouwn. REMAS behoort thans tot de toonaangevende aannemersbedrijven van Suriname.

Enkele bouwwerken van TIMIN

Het is moeilijk vast te stellen wat allemaal de poorten van TIMIN heeft verlaten. Onderstaand een kort overzicht van bouwkundige werken:

In 1965 heeft frater Stephanus een eerste schets gemaakt voor het ontwerp van het Christoforus internaat aan de Prinsessestraat. Het architectenbureau Van Oerle en Schrama werkte het ontwerp verder uit en in 1966 werd het werk gegund aan het aannemersbedrijf Van Heezewijk. Financiering kwam uit de ontwikkelingshulp. De bouw startte in 1967 en in juni 1968 kon men hun intrek in het nieuwe internaat nemen (pag. 82-83). Het Christoforus internaat was iets totaal nieuws in de activiteiten van de fraters in Suriname, vanwege de aandacht voor de binnenlandbewoners en het feit dat er zowel jongens als meisjes zouden worden ondergebracht.

De St. Paulusschool (MULO) aan de Mgr. Wulfinghstraat werd oorspronkelijk in 1958 ontworpen door het architectenbureau Van Oerle en Schrama. Dit werd met grote deskundigheid en virtuositeit gedaan en op papier zag het er inderdaad erg aantrekkelijk uit. Dit ontwerp is echter nooit gerealiseerd. Pas in november 1965 kwamen de nieuwe plannen van de tekentafel en op 17 januari 1966 begon het bouwbedrijf TIM-IN met de voorbereidende werkzaamheden op het terrein van de vroegere timmerloods, dat inmiddels door de fraters was verworven. In 1967 werd de school in gebruik genomen. Vermeldenswaard is, dat frater Stephanus ook schoolbanken ontwierp, die in plaats van de gebruikelijke volledig houten constructie, voorzien was van stalen onderstellen. De smederij ontstond als een nieuwe afdeling van TIM-IN.

Opmerkelijk is dat enkele RK-Scholen en internaten in de eind jaren 1950-1960 door het architectenbureau Van Oerle en Schrama zijn ontworpen, maar lang niet altijd was TIMIN de aannemer:

De St. Paschalisschool (MULO) te Zorg en Hoop (genoemd naar frater Paschalis Hageman) werd ontworpen (1957) door het architectenbureau Van Oerle en Schrama te Leiden, dat in Suriname een filiaal gevestigd had, in verband met de uitbreiding van het St. Vincentius Ziekenhuis. Het werk werd uitgevoerd door het aannemersbedrijf Vyent en Langendijk. Het ontwerp van de school week aanzienlijk af van wat tot nu toe in Suriname gebruikelijk was. De traditionele galerij langs de klassen bleef behouden, maar het bovenste plafond werd met ongeveer negen meter verbreed, waardoor de gebruikelijke buitentrapp binnen kwam te liggen en er een soort hal ontstond, die ook als toneelzaal, vergaderruimte en speelzaal gebruikt kon worden. Een "hal-school", zoals het in die dagen in Nederland erg in trek was, werd het in feite niet, maar het leek er wel op, en alle voordelen van die hal waren wel aanwezig. De school werd op 4 februari 1958 in gebruik genomen en in april 1958 plechtig ingezegend door Mgr. Kuypers.

Enkele nieuwswaardigheden:

De St. Jozefschool (GLO) aan de Wanicestraat werd in 1953 gebouwd. Ontwerp : ? In 1954 werd de school door Mgr. Kuypers plechtig ingezegend en officieel in gebruik gesteld.

De Timmerloods achter de kathedraal werd verhuurd aan de firma Van Heezewijk, die in januari 1964 naar de Zwartenhovenbrugstraat verhuisde.

De eerste stenen school van Suriname is de St. Aloysiuschool (GLO) aan de Henck Arronstr. Gebouwd in 1950 door de aannemer, de heer Tromm. De school werd op 13 nov. 1950 ingewijd. Zie ook "de Surinamer" van dinsdag 14 november 1950.

SF 24112005